

Motion till riksdagen

1987/88:Jo12

av Lars Ernestam m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1987/88:128 om
miljöförbättrande åtgärder i jordbruket, m. m.

Folkpartiet har i de tre senaste årens jordbruksmotioner krävt att en ny parlamentarisk jordbruksutredning tillsätts som får i uppdrag att utarbeta en ny jordbrukspolitik med ökad miljöhänsyn och minskade regleringar.

De viktigaste skälen till att vi kort tid efter det att föregående utredning lagt fram sitt slutbetänkande – Livsmedelskommittén (LMK) 1984 – begär en ny är följande:

- LMK fick för kort tid på sig. Man samlade in data och företog analyser men fick ej tid att utarbeta ett samlat förslag till en ny politik.
- En kort tid efter det att LMK upplöstes förändrades väsentliga förutsättningar. Bl. a. sjönk världsmarknadspriserna kraftigt vilket fått till följd att exportkostnaderna för överskottsspannmålen ett normalår uppgår till ca 1,5 miljarder i stället för 400 milj. kr. som LMK beräknade.
- Vid riksdagens jordbrukspolitiska beslut 1985 räknade man med att spannmålsöverskottet genom olika alternativ skulle vara eliminerat på fem år. Vi minskar nu temporärt överskotten genom trädesavtal men det står klart att vi inte kommer att ha några självklara alternativ vid periodens utgång.
- Jordbrukets betydelse ligger inte bara i dess uppgift att producera livsmedel. Det är också av avsevärd vikt för vårt lands beredskap och försvar, för regionalpolitiska strävanden, för turism och friluftsliv. En förändrad jordbrukspolitik måste därför grundas på en helhetssyn. Det går inte att fortsätta på den väg regeringen nu valt, att med snabba expertutredningar partiellt reformera jordbruket genom pålappningar på den befintliga, allt mer oöverskådliga regleringsmassan. En sittande utredning har lättare att avge delförslag som präglas av en helhetssyn.

Tyvärr anser jordbruksministern att han inte vill ta initiativ till en ny utredning förrän de fem år som man 1985 planerade för har gått till ända. Härigenom går värdefull tid förlorad.

Miljöeffekter

I proposition 1987/88:128 om miljöförbättrande åtgärder i jordbruket, m. m. lägger regeringen fram en rad förslag som ligger i linje med det synsätt vi redovisat i våra motioner. Huvudmålet är att minska läckage av jordbrukskemikalier.

Kraftfulla åtgärder är nödvändiga för att komma till rätta med över-

gödningen och minska havsföroreningarna. Riksdagens majoritet kritiserade i höstas regeringen för att det av riksdagen beställda aktionsprogrammet mot havsföroreningar försejats. Folkpartiet presenterade – både i januari 1987 och i januari 1988 – förslag som skulle bidra till minskad övergödning. Bl. a. föreslogs en höjning av gödsmedelsavgiften och inrättande av marina reservat. Vi beklagar att regeringens förslag inte kommer förrän nu men välkomnar i huvudsak de åtgärder som föreslås i denna proposition.

Vi vill inledningsvis peka på de ytterligare miljöförbättringar som kan uppnås med Folkpartiets förslag.

En samlad ny jordbrukspolitik bör öka miljöhänsynen men även minska regleringarna. Genom prisregleringslagen garanterar staten priser och avsättning. Enligt Folkpartiets uppfattning bör lagen om möjligt avskaffas, eftersom den stimulerar den enskilde bonden att öka exempelvis sin spannmålsproduktion trots att överskotten måste exporteras med stora förluster. För att i någon mån förhindra detta innehåller jordbruksregleringen även ett stort antal "antistimulanser". För spannmålsodling rör det sig bl. a. om trädesersättning, skogsplanteringsersättning och som i den aktuella propositionen miljöavgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel.

Det är inte möjligt att utan vidare ta bort prisregleringslagen. Folkpartiet har dock lagt fram en rad förslag som vi önskar att den nya jordbruksutredningen skall bearbeta. Bland annat har vi föreslagit att en generell arealersättning införs för att ersätta jordbruket för de nyttigheter som produceras utöver livsmedel och som angivits ovan. Vi har också framhållit att vi tror det är möjligt att i samband med införande av en arealersättning avskaffa prisregleringslagen och släppa prisbildningen fri inom landet. Då kommer produktionen att anpassa sig till konsumtionen i vårt land och de lantbrukare som är effektivast på att exempelvis producera spannmål kommer att fortsätta härmed. De övriga, som finner att de inte med lönsamhet kan producera till den nivå som priset stabiliserar sig på, får söka finna någon annan produktion. Arealersättningen underlättar en sådan omställning.

Eftersom läckaget av jordbrukskemikalier till största delen är förknippade med spannmålsodling så skulle vi åstadkomma en påtaglig minskning om vi på det sätt folkpartiet föreslår uppnår balans mellan produktion och konsumtion i vårt land. Ett annat sätt att minska läckaget är att förändra relationen mellan produktpris och insatsmedel i form av handelsgödsel och bekämpningsmedel så att användningen av insatsmedel minskar. Förslaget att höja miljöavgiften på handelsgödsel och bekämpningsmedel med 5 % har detta syfte. Vi kan i det sammanhanget konstatera att folkpartiets förslag om arealersättning skulle få ännu större effekt. På lantbruksuniversitetet har man beräknat att en arealersättning på 1 000 kr./ha skulle kunna minska spannmålspriserna med ca 30 öre/kg. Det motsvarar 20–25 % av priset och förändrar relationen mellan produktpris och insatsmedel mer än den ökade miljöavgiften.

I ett viktigt avseende kommer bristen på helhetssyn i samband med den aktuella propositionen att leda till ökade problem för jordbruket. Miljöåtgärderna införs i ett läge när jordbrukets ekonomi är mycket pressad och kraven på ökad lagringskapacitet för stallgödsel kommer tillsammans med

en fördubbling av miljöavgifterna att leda till ökade kostnader. Det har beräknats att höjningen av miljöavgifterna kommer att leda till en kostnadsökning av 2-4 öre/kg producerad spannmål.

Lantbrukarna är inte någon enhetlig grupp. Gårdsstorlek, produktionsinriktning och belåning varierar starkt, och de har därmed olika förutsättningar att klara kostnadsökningar. Spannmålsodlingen har i dag den sämsta lönsamheten och störst problem har de lantbrukare som med stora lån förvärvade spannmålgårdar på 70-talet och början av 80-talet då optimismen inom näringen var stor och staten generös med lånegarantier. Som framgår av propositionen får höjningen av miljöavgifterna låg effekt om denna får slå igenom i prisökning på produktionen. Men kan vi inte finna något annat sätt för kostnadskompensation så föreligger enligt vår uppfattning en uppenbar risk för att ett stort antal nystartade lantbrukare går i konkurs.

Kalkning

Till detta kommer ett annat problem som endast antydes i propositionen. När det talas om vårt jordbruks negativa miljöpåverkan så uppmärksammas sällan att det är vårt jord- och skogsbruk som får ta kostnaderna för det kemiska nedfall som utländsk och inhemsk industri åstadkommer. När ekonomin är dålig för spannmålsbönderna så avtar kalkningen och den har varit katastrofalt dålig under den senaste femårsperioden. Det resulterar i försämrat PH-värde med sämre förmåga hos växterna att uppta näring som följd och större risk för att kadmium och andra metaller frigörs. Från miljösynpunkt är det därför oerhört angeläget att stimulera till ökad kalkning.

Arealersättning på försök

Genom 1985 års jordbrukspolitiska beslut fördelades kostnaderna under en femårsperiod för överskottsspannmålen med 60 % på näringen och 40 % på staten. Till skillnad från tidigare preciserades inte i årets budgetsproposition det belopp som staten beräknas behöva bidra med för 1988 års skörd. Folkpartiet krävde i sin jordbruksmotion att regeringen skall ange beloppet i vårens prisproposition för jordbruket och det framgår av ett enigt betänkande från jordbruksutskottet att utskottet förutsätter att så sker. Om statens bidrag kommer att ligga på samma nivå som tidigare så föreligger det enligt vad vi har erfarit möjlighet att av regleringsmedel betala ut en kalkningsstimulans på ca 200 kr./ha i form av arealersättning under kommande budgetår. Även om stimulansen betalas ut 1988/89 bör för att undvika byråkrati lantbrukarna själva få avgöra kalkningstidpunkt.

Det kan finnas administrativa problem med att betala ut arealersättning för all åkermark, men erfarenhet finns för landets ärtareal. Regeringen bör därför få riksdagens uppdrag att pröva frågan och återkomma till riksdagen med förslag.

Skogsplantering

Regeringen föreslår i propositionen att huvuddelen – ca 200 milj. kr. – av de medel som inflyter genom fördubblade miljöavgifter skall utgå som bidrag till stallgödselanläggningar i vissa län under de närmaste tre åren. På det sättet ökar staten kostnaderna för spannmålodlarna som f. n. har mest ansträngd ekonomi och små möjligheter att få kompensation och använder inflyttna medel som bidrag till animalieproducenter som har bättre möjligheter att få priskompensation för sina miljöåtgärder. Vi anser att det finns bättre användningsområden för aktuella medel och delar de farhågor LRF-ordföranden Bo Dockered framfört om att gödselvårdsinvesteringar på en miljard under en treårsperiod kommer att skapa en överhettning som driver priserna på betongelement i höjden.

Vi föreslår i stället att 180 av beräknade 200 milj. kr. får användas för att stimulera lövskogsplantering på åkermark i slättbygder. Lövskog är att föredra framför granskog från miljösynpunkt bl. a. eftersom lövträden bidrar till att bromsa försurningen. Omställning 90 medger att de lantbrukare som är villiga att skogsplantera åkermark omgående får ut de tre årens trädesersättning. Vi har i januari 1988 i vår jordbruksmotion framhållit att tre års trädesersättning inte är tillräckligt utan föreslagit att stimulansen bör höjas till fem år för att få genomslag. Kan vi under en treårsperiod få 10 000–20 000 ha åkermark i slättbygder skogsplanterad så skulle båda vara positivt för landskapsbilden och produktionen av lövträdsplanter. Vidare är det positivt för spannmålsodlarna som släpper till medlen att mark överförs till annan produktion som tar ca 50 år att bli skördemogen.

Hittills har bidrag inom ramen för Omställning 90-programmet i alltför hög grad utgått för barrskogsplantering i mellanbygder, där det finns starka skäl att söka behålla de öppna landskapsytor som finns kvar. Enligt vår uppfattning bör en ökad skogsplantering i första hand komma i fråga i slättbygder där de marker som i störst utsträckning bidrar till överskottsproduktionen finns.

Det har från naturvårdshåll vidare hävdats att bidragen i vissa fall motverkat syftet med det s. k. NOLA-programmet, dvs. åtgärder för att säkra naturvårdsobjekt i odlingslandskapet. Mot den bakgrunden bör riksdagen uttala att statsbidrag inte bör utgå till åtgärder som motverkar starka naturvårdsintressen. Vi föreslår också att ytterligare 20 milj. kr. av miljöavgiftsmedlen utöver vad regeringen föreslår avsätts för naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet så att bevarandeintressena kan få en starkare ställning vid beslut om markanvändning, särskilt i mellanbygdena.

Vi har tidigare framhållit att några klara alternativ till spannmålsodling ännu inte kan skönjas. Eftersom det råder stor brist på pappersråvara är skogsplantering det säkraste och det har varit känt under hela den tid som jakten på alternativ har pågått. Då vi har anledning att räkna med ökad arealavkastning även i framtiden borde vi lägga fast en målsättning att ha skogsplanterat mellan 100 000–200 000 ha åkermark i slättbygd fram till sekelskiftet.

Hemställan

Mot. 1987/88

Jo12

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om jordbrukspolitikens inriktning och miljöeffekter,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om ökad kalkning,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om arealersättning på försök,
4. att riksdagen avslår regeringens förslag om statsbidrag till gödselvårdsanläggningar,
5. att riksdagen beslutar anslå 180 milj. kr. av miljöavgiftsmedlen för stimulans av lövskogsplantering i slättbygd,
6. att riksdagen beslutar anslå ytterligare 20 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit för naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet under perioden 1988/89–1990/91,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om att statsbidrag till barrskogsplantering inom ramen för Omställning 90-programmet inte skall utgå för åtgärder som strider mot starka naturvårdsintressen,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om ett mål för skogsplanteringen på åkermark i slättbygd fram till sekelskiftet.

Stockholm den 24 mars 1988

Lars Ernestam (fp)

Bengt Rosén (fp)

Leif Olsson (fp)

Anders Castberger (fp)